

ZOEK- EN SCHRIJFWIJZER

Richtlijnen voor het verwerken van literatuur in werkstukken

Editie juli 2017

Politieacademie – Kennis en Onderzoek

Apeldoorn 2017

Colofon

Zoek- en schrijfwijzer: Richtlijnen voor het verwerken van literatuur in werkstukken

Versie juli 2017

Auteur: drs. P.R.M. (Paul) Kroes
Auteursrechthebbende: Politieacademie

Vroegere versies van deze publicatie (vóór 2014) zijn verschenen onder de titel *Literatuuronderzoek en literatuurverwijzingen*

Hergebruik van deze publicatie:

Zoek- en schrijfwijzer: richtlijnen voor het verwerken van literatuur in werkstukken van [drs. P.R.M. \(Paul\) Kroes](#) is in licentie gegeven volgens een [Creative Commons Naamsvermelding-NietCommercieel-GeenAfgeleideWerken 4.0 Internationaal-licentie](#).

De gebruiker mag:
het werk kopiëren, verspreiden en doorgeven

Onder de volgende voorwaarden:

1. Naamsvermelding: U dient bij het werk de naam van de auteur te vermelden
2. Niet-commercieel: U mag het werk niet voor commerciële doeleinden gebruiken
3. Geen afgeleide werken: U mag het werk niet aanpassen

Contact:

paul.kroes@politieacademie.nl
Politieacademie – Kennis en Onderzoek
Postbus 834
7301 BB APELDOORN

Foto omslag:

Be the first to read ..., Stadtbibliothek Stuttgart by Thomas Leuthard (2013).
Creative Commons-licentie 2.0 Generic,

<https://www.flickr.com/photos/thomasleuthard/9786288611/sizes/m/>

Inhoud:

<u>VOORWOORD</u>	4
<u>INLEIDING</u>	5
<u>HOOFDSTUK 1 VOORBEREIDING</u>	6
<u>1.1 Vaststellen van de onderzoeksvraag</u>	6
<u>1.2 Planning</u>	7
<u>1.3 Ontleden van de onderzoeksvraag in zoekvragen en zoektermen</u>	7
<u>HOOFDSTUK 2 ZOEKEN NAAR LITERATUUR</u>	9
<u>2.1 Het belang van literatuuronderzoek</u>	9
<u>2.2 Raadplegen van de bibliotheekcatalogus van het eigen instituut</u>	10
<u>2.3 Raadplegen van overige literatuurbestanden en bibliografieën</u>	10
<u>2.4 Raadplegen van feitelijke databestanden</u>	11
<u>2.5 Sneeuwbalmethode en citaatindexen</u>	11
<u>HOOFDSTUK 3 SELECTEREN VAN LITERATUUR</u>	13
<u>HOOFDSTUK 4 VERSLAGLEGGING</u>	14
<u>4.1 Onderzoeksverslag, literatuurstudie en essay</u>	14
<u>4.2 Stijl en spelling</u>	15
<u>4.3 Titelpagina</u>	15
<u>4.4 Samenvatting</u>	16
<u>4.5 Inhoudsopgave</u>	16
<u>4.6 Voorwoord</u>	16
<u>4.7 Inleiding</u>	16
<u>4.8 Methoden van onderzoek</u>	17
<u>4.9 Resultaten</u>	18
<u>4.10 Discussie</u>	18
<u>4.11 Referentielijst en literatuurverwijzingen</u>	18
<u>4.12 Bijlagen</u>	19
<u>REFERENTIELIJST</u>	20
<u>BIJLAGE 1 ZOEKTERMENMATRIX EN INFORMATIEBRONNENMATRIX</u>	21

VOORWOORD

Bij editie juli 2017

Een belangrijke wijziging ten opzichte van de vorige editie (die van juli 2014) is het vervallen van het toenmalige hoofdstuk 2 over literatuurverwijzingen in *APA-style*. De reden hiervan is het verschijnen van de publicatie *De APA-richtlijnen uitgelegd* (Doolaar, 2017), waarmee voor het eerst een gezaghebbende publicatie over het toepassen van de APA-richtlijnen *in de Nederlandse situatie* tot stand is gekomen. Daarmee is het toenmalige hoofdstuk 2 overbodig geworden.

De APA-richtlijnen uitgelegd is als [online versie](#) gratis beschikbaar.

INLEIDING

Deze syllabus geeft algemene richtlijnen aan studenten van de Politieacademie voor het uitvoeren van literatuuronderzoek. Met literatuuronderzoek bedoelen we het zoeken naar -, selecteren van -, en verwerken van literatuur in drie soorten werkstukken, te weten het onderzoeksverslag, het literatuuroverzicht en het essay. Deze drie vormen van verslaglegging worden in [paragraaf 4.1](#) besproken. Waar we geen onderscheid maken tussen de drie vormen wordt als overkoepelende term steeds de term *werkstuk* gebruikt. Hieronder volgen de grote lijnen van de inhoud van deze syllabus.

Je leert in deze syllabus hoe de *algemene vorm* van een werkstuk eruit ziet, waarbij we er van uitgaan dat je de informatie die je in je werkstuk gaat verwerken, eerder op een systematische manier hebt verzameld. Er zal worden uitgelegd hoe je dat precies doet. Een onderdeel van literatuuronderzoek is het selecteren van de gevonden publicaties op basis van kwaliteit.

In [hoofdstuk 4](#) worden aanwijzingen gegeven voor de presentatie van de resultaten van je onderzoek. De gebruikte methode van onderzoek kan soms gevolgen hebben voor de wijze waarop je werkstuk eruit komt te zien. In zo'n geval zal de begeleidende docent hiervoor aanvullende aanwijzingen geven

Bij het schrijven van de tekst besteed je voldoende tijd aan het maken van literatuurverwijzingen. Binnen de Politieacademie gelden daarbij de APA-richtlijnen. Dit niet alleen om de lezer op de hoogte te brengen van de relevante literatuur rondom het gekozen onderwerp, maar ook om de lezer de mogelijkheid te bieden om jouw betoog op juistheid te controleren. Door de APA-richtlijnen op de juiste manier toe te passen kun je bovendien de beschuldiging van plagiaat – een actuele kwestie in het onderzoek en het onderwijs - voorkomen.

Eventuele opmerkingen met betrekking tot de tekst van deze syllabus zijn welkom.

HOOFDSTUK 1 VOORBEREIDING

Elk literatuuronderzoek zal – afhankelijk van het gekozen onderwerp - ook een eigen verloop kennen. Dat begint al met de keuze van de informatiebronnen waarin je op zoek gaat naar geschikte vakliteratuur. Een voorbeeld: bij een onderzoek naar ‘fysieke conditie van politiemensen in Nederland’ zal je waarschijnlijk andere informatiebronnen betrekken dan bij een literatuuronderzoek naar ‘verschillen tussen Europese landen, wat betreft rechterlijke veroordelingen wegens het overschrijden van de maximumsnelheid door automobilisten’. In het eerste geval ligt het voor de hand om de mediatheekcatalogus van de Politieacademie te raadplegen (vanwege het politie-aspect), alsmede de catalogus *Picarta* die veel algemene literatuur over Nederland bevat. In het tweede geval zal je in ieder geval een of meer juridische informatiebronnen kiezen, én zal je een gespecialiseerde bibliotheek op het gebied van verkeer proberen te vinden. Afhankelijk van het onderwerp kies je dus wisselende informatiebronnen. Het behoort tot de taak van de onderzoeker om op het spoor te komen van de juiste informatiebronnen.

Niettemin is er toch een algemeen stappenplan te geven dat bijna elke onderzoeker kan volgen bij het verzamelen van literatuur op politiekundig terrein. Je moet hierbij wel bedenken dat dit stappenplan een gemiddeld onderzoek betreft; dat niet alle stappen van toepassing hoeven te zijn, en dat je verder dient te speuren naar andere, hier niet genoemde, maar toch geschikte bibliotheekcatalogi, literatuurbestanden en/of databanken.

Het algemene stappenplan bestaat uit de volgende stappen, die vervolgens afzonderlijk worden besproken:

1. vaststellen van de onderzoeksvraag
2. planning
3. ontleden van de zoekvraag in zoekvragen en zoektermen
4. raadplegen van de bibliotheekcatalogus van het eigen instituut
5. raadplegen van overige literatuurbestanden en bibliografieën
6. raadplegen van feitelijke databestanden
7. raadplegen van gespecialiseerde bibliotheken en documentatiecentra
8. sneeuwbalmethode en citaatindexen
9. selecteren van literatuur
10. verslaglegging

1.1 VASTSTELLEN VAN DE ONDERZOEKSVRAAG

Soms krijg je de onderzoeksvraag kant en klaar aangereikt als opdracht. Daarmee lijkt het vaststellen van de zoekvraag een uitgemaakte zaak. Toch zal je je de vraag moeten stellen of de onderzoeksvraag reëel is, en haalbaar in de beschikbare tijd. Is dit niet het geval, dan is bijstellen van de zoekvraag, in overleg met de opdrachtgever, noodzakelijk.

Heb je de vrijheid om zelf een onderzoeksvraag te formuleren, dan betekent dit extra werk. Aan de hand van vakliteratuur zal je je een oordeel dienen te vormen, waar de ‘witte vlekken’ zitten in de huidige kennis, of welke wetenschappelijke verklaring verbetering behoeft.

1.2 PLANNING

Een goede tijdsplanning is noodzakelijk, en dan gaat het om de benodigde tijd voor het zoeken en opvragen van literatuur; het doornemen ervan en tenslotte het schrijven van een rapportage. Deze verschillende stappen kosten in het algemeen veel tijd. Vooral de laatste fase blijkt nogal te worden onderschat: het op papier zetten van de resultaten. Het grote werk zit er dan op, en nu moet het een en ander 'nog even' op papier worden gezet. Men vergist zich daarbij vaker in de benodigde tijd. Voor het schrijven mag je tot wel een derde van de totale tijdsplanning rekenen.

Evenzeer dien je de kosten in te schatten, met name bij een groter onderzoek. Hierbij dien je in ieder geval te betrekken: reiskosten, kosten voor het aanvragen van publicaties, kosten voor kantoorartikelen, reprokosten t.b.v. de verslaglegging. Een voorbeeld van een zoekplan is te vinden in Baarda et al. (2012, pp. 27 en 41-43).

1.3. ONTLEDEN VAN DE ONDERZOEKSVRAAG IN ZOEKVRAGEN EN ZOEKTERMEN

Het is verleidelijk om direct aan de slag te gaan met zoeken. Het is echter productiever om eerst uit te pluizen hoe je de onderzoeksvraag kan vertalen in zoekvragen en zoektermen, die passen bij de informatiebronnen die je gaat gebruiken. Elk bestand kent zijn eigen indeling van gegevens en zoektaal (zoekcommando's). Daardoor is voor elk bestand een andere manier van zoeken vereist. Toch kan je van tevoren uitzoeken welke *algemene* zoekvragen en zoektermen bij de gekozen onderzoeksvraag horen. Bij het gebruik van verschillende informatiebronnen worden de algemene zoekvraag en zoektermen telkens vertaald naar termen die van toepassing zijn op een specifieke bron.

De zoekvraag herleiden tot één zin.

Een ingewikkeld onderzoeksonderwerp kan soms alleen in een lang verhaal worden verteld, in uitgeschreven vorm misschien wel een halve pagina of meer. Dat levert vervolgens problemen op als je hierbij literatuur gaat zoeken. Hoeveel zoekwoorden zou je dan niet moeten intikken? In zo'n geval is het een handigheidje om de onderzoeksvraag opnieuw te formuleren in één enkele zin. Je bent dan gedwongen om je tot de essentie van de zoekvraag te beperken. Heb je dat eenmaal gedaan, dan vind je in de woorden in dat zinnetje meteen ook de belangrijkste zoektermen. Zo'n zinnetje kan er bijvoorbeeld uitzien als: "De geschiedenis van vrouwen bij de politie in Friesland".

Je kunt deze werkwijze ook toepassen als je literatuur zoekt voor afzonderlijke hoofdstukken in je werkstuk. Van elk hoofdstuk maak je dan een klein literatuuronderzoek.

Zoeken naar relevante zoektermen.

Als je aan het zoeken bent in een bepaalde informatiebron, bijvoorbeeld de online bibliotheekcatalogus van een universiteitsbibliotheek, mag je er niet van uitgaan dat bij het tikken van een bepaalde zoekterm, bijvoorbeeld *rellen*, het systeem automatisch ook zoekt op verwante termen, zoals *ordeverstoringen*, *ongeregeldheden*, of *onlusten*.

Om geen essentiële literatuur te missen, is het dus zaak om zoveel mogelijk relevante zoektermen te bedenken of op te sporen, om er vervolgens mee te

gaan zoeken. Zoek daarbij niet alleen naar synoniemen, maar ook naar spellingsvarianten, nauwere (engere) begrippen, bredere (ruimere) begrippen, tegengestelde begrippen of begrippen in een andere taal. Het is raadzaam om voor deze 'tussenstap' extra tijd in te ruimen als je een literatuuronderzoek uitvoert.

Hulpmiddelen.

Een *thesaurus* is een hulpmiddel dat bedoeld is voor het vinden van de juiste zoektermen in een databank. Van een bepaald kennisdomein worden de verzamelde begrippen bovendien ook nog eens netjes hiërarchisch geordend. Voor het politiedomein bestaat er de (online beschikbare) [*Thesaurus Politiekunde*](#), die via de website van de Mediatheek / KIK van de Politieacademie is te raadplegen. Hierin vind je bij een veelomvattende term, zoals bijvoorbeeld de term *opsporing*, een groot aantal relevante zoektermen.

Daarnaast bestaan er een aantal meer traditionele hulpmiddelen bij het zoeken naar goede zoekwoorden, zoals *encyclopedieën* en *woordenboeken* (zowel algemene *woordenboeken* als *vakwoordenboeken*, die zich tot één vakgebied (bijvoorbeeld recht) beperken). Een papieren naslagwerk als *Het juiste woord* (Brouwers & Claes, 2011) geeft veel synoniemen. Ook met behulp van handboeken, bijvoorbeeld *Politie: Studies over haar werking en organisatie* (Muller, Van der Torre & Kop, 2014), kan je je zowel inhoudelijk oriënteren op het gekozen onderwerp, als meteen de daarin genoemde relevante zoektermen noteren.

Verzamelen van zoektermen

Denk hierbij aan:

Varianten.

Bv. 's-Hertogenbosch – Den Bosch

Synoniemen.

Bv. recherche – opsporing

Nauwere en bredere begrippen.

Als je zoekt naar informatie over *vuurwapens* heb je wellicht ook belangstelling voor publicaties over *revolvers* (een nauwer begrip) of *wapens* (een breder begrip)

Antoniemen (tegenstellingen).

Wie informatie wil hebben over *gelijke behandeling*, zal hierover zeker ook wat bij *discriminatie* vinden.

Taal.

Bv. politie - police - Polizei

HOOFDSTUK 2 ZOEKEN NAAR LITERATUUR

2.1 HET BELANG VAN LITERATUURONDERZOEK

Waarom is het zo belangrijk dat we het literatuuronderzoek goed uitvoeren?

Literatuuronderzoek gaat vooraf aan wetenschappelijke onderzoek. Is het literatuuronderzoek naar behoren uitgevoerd, dan is de wetenschappelijke stand van zaken ten aanzien van het gekozen onderwerp bekend. Met deze kennis – aldus opgespoord door het literatuuronderzoek – bepaalt de onderzoeker vervolgens wat precies zijn/haar onderzoeksvraag zal zijn.

Aangezien het literatuuronderzoek hiermee van directe invloed is op de keuze van het onderwerp van onderzoek, mogen aan dit literatuuronderzoek hoge eisen worden gesteld. Het gaat hierbij om de volgende zaken:

1. Het literatuuronderzoek moet *controleerbaar* zijn. Daarom wordt de *zoekgang* door de onderzoeker vastgelegd. Er wordt genoteerd wat de zoekvraag was, op welke zoektermen werd gezocht, op welke datum er werd gezocht en in welke informatiebron.
2. Het literatuuronderzoek moet *herhaalbaar* zijn. Iemand die het onderzoek van een ander herhaalt, moet in principe terechtkomen bij dezelfde literatuur.

Het vastleggen van de *zoekgang* heeft eveneens als voordeel dat, wanneer het literatuuronderzoek te weinig zou opleveren, je gemakkelijk de *zoekgang* kan aanpassen. Dit doe je door gebruik te maken van andere zoektermen, andere informatievragen en/of andere zoekvragen, dan je in een eerdere fase hebt gebruikt. Je hoeft dan niet het *volledige* literatuuronderzoek te herhalen.

In [bijlage 1](#) worden een zoektermenmatrix en een informatiebronnenmatrix getoond. Door deze twee formulieren gedurende het zoeken naar literatuur in te vullen, kan je het overzicht houden op de gebruikte zoektermen en informatiebronnen. Uit de twee gegeven voorbeelden van een ingevuld formulier mag duidelijk worden, hoe deze matrices kunnen worden ingevuld. De formulieren zijn overigens naar eigen behoefte aan te passen.

Naast de twee hierboven genoemde kenmerken dient literatuuronderzoek aan meer wetenschappelijke criteria te voldoen:

1. *Oorspronkelijkheid*. Je werkstuk mag geen collage van andermans ideeën zijn. Je dient de inhoud van de bestudeerde literatuur eigen te maken. De uitkomst is een eigen verhaal, met een eigen structuur en gedachtegang.
2. *Kritische houding*. Je dient kritisch te zijn op het gebruik van literatuur(bronnen) en op de inhoud van de literatuur. De literatuur dient geselecteerd te worden op basis van (wetenschappelijke) kwaliteit.
3. *Objectiviteit*. Een wetenschapper stelt zich objectief op ten opzichte van het onderwerp van onderzoek. Bij het bespreken kiest hij/zij in het werkstuk bij het bespreken voor een neutrale toon, juist bij omstreden onderwerpen. De term ‘zwarte verkeersovertreders’ is bijvoorbeeld adequater gekozen dan ‘straatterroristen’.
4. *Systematisch werken*. Een wetenschapper werkt systematisch. Op vergelijkbare manier wordt een literatuuronderzoek uitgevoerd. Je selecteert daarom niet lukraak een paar literatuurdatbanken, maar je beredeneert eerst welke databanken het beste resultaat zullen geven. De geselecteerde databanken doorzoek je volgens een plan, bijvoorbeeld aan de hand van een lijst met eerder verzamelde zoektermen.

5. *In de vorm van een discussie.* Wetenschappers verschillen onderling met regelmaat van inzicht ten aanzien van hun onderwerp van studie. Deze verschillen tref je daarom ook aan in de literatuur. Een werkstuk dient zich rekenschap te geven van die verschillen, zodat ze terug te vinden zullen zijn in de tekst en in de literatuurverwijzingen van het werkstuk.

2.2 RAADPLEGEN VAN DE BIBLIOTHEEKCATALOGUS VAN HET EIGEN INSTITUUT

Met welke informatiebron zou je moeten beginnen? Een praktische keuze is het om te beginnen met de catalogus van het eigen instituut, in dit geval de **catalogus van de Mediatheek¹ van de Politieacademie**. Voordat je literatuur uit het hele land bij elkaar gaat sprokkelen is het immers wel zo handig om eerst eens te kijken welke literatuur dichtbij voorhanden is. Daarnaast is de Politieacademie natuurlijk gespecialiseerd in politiekundige onderwerpen, zodat je mag verwachten daar relevante literatuur aan te treffen. Deze catalogus is te vinden op Internet: via de website van de Mediatheek / KIK (<http://www.politieacademie.nl/mediatheek>).

De catalogus bevat de boeken, rapporten, scripties en beeldmateriaal die in het bezit zijn van de Mediatheek / KIK. Er worden in deze catalogus ook fulltekst tijdschriftartikelen opgenomen uit de tijdschriften *Blauw* en *Het Tijdschrift voor de Politie*. Ga er echter niet vanuit dat je na het raadplegen van deze catalogus, niet verder hoeft te zoeken naar tijdschriftartikelen. Dat doe je mede aan de hand van andere literatuurbestanden.

2.3 RAADPLEGEN VAN OVERIGE LITERATUURBESTANDEN EN BIBLIOGRAFIEËN

Vervolgens ga je de vangst aan titels uitbreiden door het zoeken in andere informatiebronnen, waarbij je moet denken aan literatuurbestanden, bibliotheekcatalogi en bibliografieën. Dit soort informatiebronnen is er in grote aantallen. Een goed uitgangspunt om relevante informatiebronnen te vinden, is de *Bronnenlijst* op de website van de Mediatheek / KIK van de Politieacademie (<http://www.politieacademie.nl/mediatheek>). Hierin zijn vele relevante informatiebronnen opgenomen voor onderzoek naar politieke of meer algemene onderwerpen. Let erop dat je in deze *Bronnenlijst* op verschillende manieren naar een informatiebron kunt zoeken: 1) via een zoekmachine 2) via een lijst van veelgebruikte informatiebronnen en 3) via een complete lijst van informatiebronnen.

Dit kunnen algemene informatiebronnen zijn (bijvoorbeeld de databank *Academic Search Premier* van Ebsco), online tijdschriften (bijvoorbeeld die van uitgever Boom Juridische Uitgevers (Bju Tijdschriften) of catalogi van gespecialiseerde instituten. Daarbij is het belangrijk om te weten, dat deze Bronnenlijst toegang biedt tot een aantal databanken waarop de Mediatheek / KIK van de Politieacademie een abonnement heeft lopen. Doorgaans zijn deze databanken op andere wijze niet vrij toegankelijk.

Er bestaan te veel informatiebronnen om ze hier afzonderlijk te kunnen bespreken. In de *Bronnenlijst* heeft echter elke informatiebron een beschrijving gekregen die de inhoud samenvat. Ook is elke informatiebron voorzien van

---

¹ De nieuwe naam van deze afdeling is Kennis- en Informatie Knooppunt (KIK).

trefwoorden, zodat bij het gebruik van de zoekmachine van de Bronnenlijst de relevante informatiebronnen worden gepresenteerd.

2.4 RAADPLEGEN VAN FEITELIJKE DATABESTANDEN

Feitelijke databestanden vallen niet onder de noemer literatuur. Literatuur bevat immers door een *auteur verwerkte* gegevens. Bij feitelijke gegevensbestanden hebben we het in feite over een ruwe vorm van informatie. Het raadplegen ervan behoort niet plaats te vinden tijdens het literatuuronderzoek, maar in een latere fase van het onderzoek.

Toch zou het onzin zijn om tijdens het zoekproces gevonden namen van feitelijke databestanden geheel te negeren. Je kunt de namen van deze bestanden het beste apart noteren, met de vindplaats, om ze vervolgens in een latere fase van het onderzoek te gebruiken. Een voorbeeld van een dergelijk bestand is **Statline**, te vinden op de website van het Centraal Bureau voor de Statistiek .

2.5 SNEEUWBALMETHODE EN CITAAT-INDEXEN

Als je een geschikte publicatie hebt gevonden, vind je daarin een aantal literatuurverwijzingen. Je kunt de vermelde publicaties opvragen, en in elk daarvan zal je opnieuw een aantal literatuurverwijzingen aantreffen. Op deze manier groeit de hoeveelheid literatuur explosief. Deze manier van literatuur zoeken noemt men dan ook de sneeuwbalmethode. Via de *sneeuwbalmethode* kun je de belangrijke publicaties op een bepaald terrein bepalen: deze worden in de literatuur steeds opnieuw aangehaald. Maar het 'sneeuwballen' heeft minstens twee nadelen:

1. Via de sneeuwbalmethode vind je alleen oudere literatuur over een onderwerp, niet de nieuwste.
2. Door de sneeuwbalmethode kun je in een soort *loop* terechtkomen: een zekere groep auteurs kent het werk van elkaar en haalt dat aan. Wat daarbuiten valt aan geschikte literatuur is echter niet bekend, bijvoorbeeld omdat verschillende auteurs vanuit geheel verschillende wetenschappen hetzelfde onderwerp bestuderen. Men kent de tijdschriften van de andere wetenschap niet en refereert er daarom niet aan. Met de sneeuwbalmethode wordt dit patroon niet doorbroken.

Er is niets mis met *sneeuwballen*, maar om bovengenoemde nadelen op te vangen, zal je daarnaast zelf actief op zoek moeten gaan naar publicaties. Dat doe je door in de eerder genoemde informatiebronnen te zoeken.

Daarnaast is er een methode om via een relevante publicatie bij meer recente literatuur terecht te komen: via een *citaat-index*. Het idee hierbij is, dat je alle verwijzingen in de gehele wetenschappelijke internationale literatuur in een grote databank stopt. Je neemt daarbij ook het patroon van de literatuurverwijzingen over. Het feit dat een recente publicatie een oudere heeft aangehaald, duidt erop dat de recente publicatie minstens voor een deel over hetzelfde onderwerp moet gaan als de oudere publicatie.

De papieren versie van dit systeem heette de *Science Citation Index*, (SCI); de versie op Internet heet *Web of Science*. In de praktijk zijn er echter wel beperkingen:

1. De SCI is internationaal georiënteerd. Veel *Nederlandstalige* politieliteratuur is er niet in het systeem opgenomen.

2. Het is een omvangrijk (en ook duur) systeem, en niet beschikbaar bij de Politieacademie. Mocht je echter in de gelegenheid zijn om er op een of andere manier (bijvoorbeeld via een universiteitsbibliotheek) gebruik van te maken, dan is het de moeite waard om te proberen je vangst te vergroten.

Bepaalde databanken bieden een vergelijkbare functie (b.v. de *Academic Search Premier* van Ebsco). Het resultaat is echter beperkter dan de resultaten die het *Web of Science* kan bieden.

HOOFDSTUK 3 SELECTEREN VAN LITERATUUR

Het is noodzakelijk om de gevonden literatuur op kwaliteit te selecteren. Lang niet alle gevonden materiaal is geschikt, en dient daarom deels terzijde te worden gelegd. Voordat je het weet, heb je allerlei niet onderbouwde feiten en stellingen in je werkstuk overgenomen. En daar word je op afgerekend.

De gevonden publicaties dienen daarom te worden 'gewogen'. Hoe doe je dat? Om te beginnen maakt het uit *waar* je gaat zoeken. Met de zoekmachine Google kan je heus wel wetenschappelijke publicaties vinden, maar je treft er nog veel meer commercieel of anderszins beïnvloede informatie aan, waar je niets aan hebt. Dat maakt het gevaar dat je een verkeerde keuze maakt groot. Ook is het niet mogelijk om met zoekmachines zoals Google alle relevante literatuur te vinden. Daarom is het zaak om te zoeken in de bekende literatuu databanken, zoals *Wiley Online Library*, *Science Direct*, *BJU Tijdschriften*, *Kluwer Navigator*, e.a. Deze databanken nemen alleen (of in ieder geval heel veel) wetenschappelijke literatuur op.

Bij het beoordelen van tijdschriften zou je de volgende punten kunnen natrekken:

1. Ga na of het tijdschrift *peer-reviewed* is. Dat wil zeggen dat een wetenschappelijke redactie borg staat voor de inhoud. Databanken geven soms aan of een tijdschrift *peer-reviewed* is. In het tijdschriftenoverzicht op de website van de Mediatheek / KIK wordt ook aangegeven of een tijdschrift al dan niet *peer-reviewed* is.
2. Een wetenschappelijk artikel herken je aan het feit dat het vaak begint met een relatief lange samenvatting met een vaste structuur. Hierin wordt verwezen naar de vraagstelling, de onderzoeksresultaten en de uitkomsten en/of conclusie van het onderzoek.
3. Bij Engelstalige tijdschriften kan je het in de titel voorkomen van het woord 'journal', beschouwen als een aanwijzing dat het om een wetenschappelijk tijdschrift gaat.
4. In de naam van wetenschappelijke tijdschriften is vaak de naam van een wetenschappelijk vakgebied opgenomen, bijvoorbeeld *Tijdschrift voor Criminologie*.
5. Wetenschappelijke artikelen zijn doorgaans langer dan artikelen uit populaire tijdschriften, ze kennen weinig of geen foto's en afbeeldingen, en bevatten uitgebreide literatuurverwijzingen.

Vraag je in ieder geval steeds af, wie de auteur is van de publicatie die je beoordeelt, en probeer hem/haar een plaats te geven in het *landschap van auteurs*. Probeer te achterhalen of de bewuste auteur aan een wetenschappelijke instelling is verbonden, en/of waaraan hij zijn gezag ontleent. Misschien heeft hij/zij een proefschrift geschreven, of publiceert regelmatig over dit onderwerp.

Het bovengenoemde punt 5 geldt ook voor de beoordeling van boeken. Bij boeken wordt de kwaliteit bewaakt door een wetenschappelijke uitgever. De namen van de bekende wetenschappelijke uitgeverijen (bijvoorbeeld Elsevier, Springer, Oxford University Press) leer je al doende kennen.

HOOFDSTUK 4 VERSLAGLEGGING

4.1. ONDERZOEKSVERSLAG, LITERATUURSTUDIE EN ESSAY

Afhankelijk van het doel van de publicatie en de methode van onderzoek kan de verslaglegging in verschillende typen worden onderverdeeld. We behandelen er hiervan drie: het onderzoeksverslag, de literatuurstudie en het essay.

Het **onderzoeksverslag** wordt van deze drie het meeste gebruikt. Uitgebreide werkstukken, theses, (afstudeer)scripties, onderzoeksrapporten, proefschriften en artikelen in wetenschappelijke tijdschriften worden hiertoe gerekend. De doelgroep waarvoor je schrijft, zijn collega-onderzoekers of -wetenschappers. Je taalgebruik stem je af op deze doelgroep: het gebruik van algemeen vakjargon is toegestaan, al dien je specifieke vaktermen toch toe te lichten. Het taalgebruik en de houding van de auteur is neutraal. De indeling van een onderzoeksverslag wordt beschreven in de paragrafen [4.3 t/m 4.12](#), al geldt deze indeling niet geheel voor een onderzoeksverslag in de vorm van een (tijdschrift)artikel.

De **literatuurstudie** is een bijzondere vorm van het onderzoeksverslag. Het doel van een literatuurstudie is om collega-onderzoekers op de hoogte te brengen van de huidige stand van zaken in de literatuur rondom een bepaald onderwerp. Er is hierbij *geen* sprake van eigen empirisch onderzoek, alle informatie wordt verkregen uit (alleen) literatuuronderzoek. De werkwijze bij het verzamelen van de literatuur is daarom belangrijk en dient daarom te worden verantwoord (zie [paragraaf 4.8](#)).

Een literatuurstudie kun je verder onderverdelen in (1) *overzichtsartikelen* (*review articles*) wanneer ze zijn opgenomen in tijdschriften, en in (2) *literatuurrapporten*, als het om zelfstandige publicaties gaat. Voor onderzoekers zijn beide soorten publicaties belangrijk omdat ze een directe toegang bieden tot een grote hoeveelheid literatuur. Ze worden in wetenschappelijke tijdschriften wel opgenomen tussen de overige artikelen die gebaseerd zijn op empirisch onderzoek, en zijn vaak te herkennen aan het woord *literatuur* (*literature*) in de titel van het artikel.

In een **essay** verdedigt de schrijver een bepaalde stelling, die hij onderbouwt met argumenten. De doelgroep is hierbij een breed publiek (in plaats van de eigen vakgenoten, zoals bij een onderzoeksverslag). Hierdoor zal de schrijver zijn woorden minder 'academisch' kiezen.

Ondanks een meer persoonlijk karakter dan bij de twee voorgaande besproken vormen, is een essay echter geen *column* zoals je die op websites en in kranten kunt aantreffen. Een column kent namelijk in nog sterkere mate een persoonlijk karakter, is vaak subjectief en hoeft niet te voldoen aan eisen van wetenschappelijkheid. Een essay leunt daarentegen sterk op de opbouw van het betoog en op de inbreng van overtuigende argumenten. (Duijnhoven & Van Lankveld, 2011).

Een essay wordt geschreven in *de paper-style* en kent de volgende onderdelen: 1) titelpagina; 2) inhoudsopgave; 3) het eigenlijke essay, met een inleiding, een midden, en een conclusie 4) referentielijst (dus de literatuurverwijzingen); en 5) eventuele bijlagen.

4.2. STIJL EN SPELLING

Ten aanzien van stijl en spelling zijn een aantal richtlijnen van toepassing:

1. Schrijfwijzer Politie (Tra, 2012).
2. Woordenlijst Nederlandse Taal = 'Groene Boekje' (Instituut voor Nederlandse Lexicologie, 2005); ook online (<http://woordenlijst.org>) beschikbaar.
3. Algemene schrijfwijzers zoals die van Renkema (2012) en Tiggeler (2011).
4. De APA-richtlijnen, zoals besproken in [paragraaf 4.1.1](#) van deze syllabus.

Kijkend naar de voorgaande publicaties, vraag je je misschien af welke richtlijnen er hiervan in de praktijk dan het meest van toepassing zijn. De genoemde richtlijnen conflicteren echter onderling zelden. In de *Schrijfwijzer Politie* worden de stijl- en spellingsregels gegeven zoals deze door de nationale politie worden gehanteerd. Deze schrijfwijzer is in belangrijke mate gebaseerd op de hierboven genoemde, meer algemene werken, en beveelt deze ook aan. De *Schrijfwijzer Politie* geeft daarnaast een aantal op de politie gerichte regels (en is overigens te vinden op het politie-intranet).

De Schrijfwijzer Politie is door zijn beperkte omvang snel door te nemen. De overige werken vragen van de lezer meer studie en worden ook wel als een naslagwerk gebruikt.

Voor zover de APA-richtlijnen van bovengenoemde regels afwijken (het gaat dan met name over literatuurverwijzingen) worden de APA-richtlijnen gevolgd.

4.3. TITELPAGINA

De titelpagina van een onderzoeksverslag vermeldt bij voorkeur de volgende gegevens

- titel van het werkstuk
- naam van de auteur
- jaargroep van de student
- vermelding op welk studieonderdeel het werkstuk betrekking heeft
- vermelding op welk opleidingsinstituut het werkstuk betrekking heeft
- jaartal waarin het werkstuk gereed kwam

De titel dient overeen te komen met de reikwijdte van het werkstuk. Wek met de titel niet de indruk dat je heel Nederland hebt onderzocht, terwijl je onderzoek betrekking heeft op een bepaalde wijk of stad. Laat ook andere beperkingen terugkomen in de titel. Iemand die de titel later in een verwijzing tegenkomt, dient namelijk een goede indruk te krijgen van de omvang van het onderzochte onderwerp, dit zonder de publicatie in handen te hebben.

Op deze wijze ontstaat echter al gauw een wat saaie titel. Om dit te vermijden kan je een pakkende *hoofdtitel* voorzien van een informatieve *ondertitel*. Bijvoorbeeld *Blauw in beeld: Onderzoek naar de inzichten van de buurtagenten en leidinggevendenden over de functie van buurtagent in de gebiedsgebonden politiezorg in district Groningen/Haren, regiopolitie Groningen*. Een hele mondvul, maar zo'n titel geeft wel precies aan, waar het onderzoek over gaat. Eenvoudige titels zijn natuurlijk ook mogelijk, bijvoorbeeld *De relatie tussen politie en Roma in Slowakije*.

Tip: probeer niet al te gevat te zijn bij het verzinnen van een originele titel. Veel beginnende auteurs hechten veel waarde aan een pakkende titel. Als dit niet correspondeert met de inhoud zal een dergelijke titel eerder irritatie oproepen dan bewondering. Zorg dus dat de titel de lading dekt en steek je energie liever in de inhoudelijke kant van de zaak. Dat is een betere garantie dat je werkstuk nog vaak zal worden gebruikt.

4.4. SAMENVATTING

De samenvatting geeft de inhoud van je werkstuk beknopt weer. De aanleiding, de vraagstelling, de methode van onderzoek, de uitkomsten en conclusies van je onderzoek dien je in ieder geval op te nemen.

Sommige lezers hebben niet de tijd om het werkstuk in zijn geheel te lezen, of laten de beslissing om het hele werkstuk al dan niet te lezen, afhangen van de inhoud van de samenvatting. Zorg er daarom voor dat de lezer de tekst van de samenvatting kan begrijpen zonder naar het volledige werkstuk te hoeven grijpen.

Maak de samenvatting niet te lang. Afhankelijk van de omvang van je werkstuk is een halve, maximaal een hele pagina (A4) meestal voldoende.

4.5. INHOUDSOPGAVE

Een goede hoofdstukindeling is belangrijk. Deze structureert de informatie op een logische wijze en leidt de lezer als vanzelf naar de conclusie. Het bedenken welke informatie in welk hoofdstuk of paragraaf komt te staan, is een heel karwei. Neem daarom alle tijd om een goede hoofdstukindeling te maken met een logische structuur. Een logische structuur bedenken, betekent ook dat je bij het schrijven (als auteur) daar gemakkelijk je verhaal aan kunt ophangen. De geïnvesteerde tijd in het bedenken van een goede structuur verdient je op die manier later beslist terug.

De inhoudsopgave weerspiegelt de structuur die je als auteur voor je verslaglegging hebt gekozen. Het is voor de lezer een belangrijk oriëntatiemiddel. Zorg daarom voor genummerde hoofdstukken en paragrafen en ook voor een heldere indeling qua opmaak. Bekijk als voorbeeld de inhoudsopgave van deze syllabus.

4.6. VOORWOORD

Het voorwoord van een onderzoeksverslag is gereserveerd voor het geven van informatie die te maken heeft met de totstandkoming van het werkstuk. Het voorwoord gaat echter niet over de directe inhoud. Het is de plaats om uit te leggen via welke omwegen je tot de onderwerpskeuze van het werkstuk bent gekomen, en ook de plaats om je oom en tante te bedanken voor de mogelijkheid dat je gedurende het onderzoek bij hen mocht logeren. Net zoals bij de titel geldt: maak het niet te 'origineel'. Ook hier wordt de irritatiegrens eerder bereikt, dan je misschien zou denken.

4.7. INLEIDING

In tegenstelling tot het voorwoord gaat de inleiding van een onderzoeksverslag in op zaken die met het onderwerp van het werkstuk te maken hebben. Op deze plaats zal de introductie van het onderwerp van je onderzoek plaats vinden.

Geef eerst de stand van zaken weer met betrekking tot je onderwerp zoals je die in de vakliteratuur hebt gevonden. Dit is dus de weerslag van een literatuuronderzoek of *literature review*. Zo worden de tekortkomingen en de hiaten in de stand van het huidige onderzoek duidelijk.

Vervolgens zal – normaliter – het mededelen en toelichten van de door jou gekozen vraagstelling daarop goed aansluiten, zodat je duidelijk kunt maken wat het belang is van je onderzoek. Leg uit welke ‘witte vlek’ met je onderzoek wordt ingekleurd, of welke onvolkomenheden in eerdere studies worden opgelost.

Ga in op de deelvragen die je gebruikt. Deelvragen zijn vragen die uit je centrale vraagstelling voortkomen, en die de beantwoording van je centrale vraag ondersteunen. Als je de centrale vraagstelling gaat ontleden, zullen ze zich op een logische manier aandienen. Als je bij voorbeeld hebt gekozen voor de centrale vraag “hoe is huiselijk geweld te voorkomen?”, liggen deelvragen voor de hand, zoals: “wat is huiselijk geweld?”, “wie zijn de slachtoffers van huiselijk geweld?” en “welke preventiemethoden bij huiselijk geweld zijn tot dusver bekend?”

4.8 METHODEN VAN ONDERZOEK

Nu laat je zien op welke wijze je het onderzoek hebt aangepakt. Je dient je aanpak immers te verantwoorden en je werk controleerbaar te maken. Leg uit wat je werkwijze is geweest, en waarom je voor die aanpak hebt gekozen. Waarom zijn bijvoorbeeld in jouw geval interviews geen goede keuze, en het houden van een enquête wel? Weeg dit tegen elkaar af.

Dit is ook een geschikte plaats om uit te leggen wat de afbakening en de beperkingen van deze studie zijn. Waarom werd er als onderwerp van studie bijvoorbeeld gekozen voor die ene regionale eenheid, en niet voor die andere? Ook kun je op deze plaats de gebruikte definities van belangrijke begrippen toelichten.

In het geval dat het onderzoek *geheel en al op literatuuronderzoek* berust (b.v. een overzichtsartikel ; zie [paragraaf 4.1](#)), moet je in ieder geval vermelden:

- 1) Afbakening in de tijd: hoe oud mag de verzamelde literatuur zijn?
- 2) Afbakening in ruimte: is er een geografische afbakening. Zo ja, welke?
- 3) Afbakening qua taal: in welke talen wordt de literatuur gezocht?
- 4) Welke informatiebronnen heb je bij het literatuuronderzoek gebruikt? Hierbij wordt een volledige opsomming gegeven, inclusief de data waarop de informatiebronnen werden geraadpleegd.
- 5) Met welke zoektermen heeft men gezocht? Indien het hierbij om een zeer uitgebreide lijst van zoektermen gaat, kan men hierover in de tekst een korte mededeling doen, en verder verwijzen naar een bijlage, waarin de zoektermen worden genoemd.

In onderzoeksverslagen die grotendeels op empirisch onderzoek zijn gebaseerd, wordt in de praktijk de hierboven genoemde uitgebreide verantwoording van het literatuurgedeelte vaak overgeslagen. Toch getuigt het van inzicht om dit wel te doen. In menig onderzoek wordt relevante literatuur over het hoofd gezien. Het afleggen van verantwoording geeft niet alleen de lezer van het rapport inzicht in de reikwijdte van het literatuuronderzoek, maar houdt ook degene scherp, die het verslag heeft geschreven.

4.9. RESULTATEN

Bied de resultaten van je onderzoek op een overzichtelijke manier aan. Gebruik daarbij zo nodig tabellen, grafieken of andere presentatievormen.

4.10. DISCUSSIE

Onder het kopje Discussie vat je het werkstuk in grote lijnen samen, en ga je vervolgens verder in op de uitkomsten van het onderzoek. Dit is een belangrijk onderdeel van het werkstuk. Hier geef je het directe antwoord op de onderzoeksvraag, zoals je die in de Inleiding hebt besproken. Alle moeite die je hebt gedaan om gegevens te verzamelen, te lezen en te verwerken, leidt nu tot een eindresultaat. Besteed voldoende tijd en aandacht aan dit onderdeel. Denk er ook aan, dat de gemiddelde lezer veel minder tijd aan dit onderwerp zal hebben besteed dan jijzelf. Ga er daarom niet te snel van uit dat de conclusies die uit je onderzoek volgen, wel duidelijk zullen zijn voor de lezer. Formuleer de resultaten helder en exact.

Ook al heb je op een andere plaats in het werkstuk bepaalde uitkomsten van het onderzoek misschien al een keer genoemd, op deze plaats dien je het geheel van de uitkomsten bij elkaar te zetten. Het is fraaier, en ook beter voor het begrip van de lezer, om dit niet in precies dezelfde bewoordingen te doen als eerder in de tekst.

Denk eraan dat je in dit gedeelte van de tekst niet meer op de proppen kunt komen met feiten die volledig nieuw zijn voor de lezer. Als je die wilt presenteren, dan moet je dat eerder in de tekst doen. Natuurlijk geldt dit niet voor een pakkende citaat of een kwinkslag, waarbij een enkel nieuw feit wordt genoemd. Het gaat om essentiële feiten die het betoog van het werkstuk ondersteunen.

4.11. REFERENTIELIJST EN LITERATUURVERWIJZINGEN

Referentielijst of *referenties* is binnen de APA-richtlijnen de term die bij voorkeur wordt gebruikt voor het overzicht van de volledige literatuurverwijzingen. De Referentielijst wordt achterin je werkstuk opgenomen. De aanduiding *literatuurlijst* is eventueel ook te gebruiken.

Een referentielijst is een zelfstandig onderdeel van het werkstuk. Neem de referentielijst daarom *niet* op onder het kopje Bijlagen, maar geef hem de plaats die je een nieuw hoofdstuk zou geven.

Literatuurverwijzingen worden binnen het onderwijs aan de Politieacademie gemaakt volgens het systeem van de APA-richtlijnen. Er bestaat pas sinds 2017 een duidelijke beschrijving van de APA-richtlijnen voor de *Nederlandse situatie: De APA-richtlijnen uitgelegd* (Doolaar, 2017). **Voor het toepassen van de APA-richtlijnen wordt verwezen naar [De APA-richtlijnen uitgelegd](#).**

De Nederlandstalige instructiefilm *Bronvermelding volgens APA-regels*, gemaakt door de Mediatheek / KIK van de Politieacademie, leert je hoe je APA-verwijzingen kunt maken met het tekstverwerkingsprogramma Word. Je vindt deze video in het videoportaal op de e-campus (inloggen vereist) via de volgende link:

<https://video.politieacademie.nl/Play.aspx?id=D2QcmShKrISGu8NPHNoKozYv>

Wanneer je de originele Amerikaanse APA-richtlijnen wilt inzien: hiervan bestaat zowel een beknopte (American Psychological Association, 2009a) als een uitgebreide versie (American Psychological Association, 2009b).

Online oefenmateriaal (Engelstalig) van de American Psychological Association vind je op www.apastyle.org.

4.12. BIJLAGEN

Bijlagen worden genummerd en komen helemaal achterin het werkstuk te staan. Vermeldt de bijlagen met hun omschrijving in de inhoudsopgave.

Je *hoeft* overigens geen bijlagen op te nemen. Gebruik ze in ieder geval niet als bladvulling. Voeg alleen bijlagen toe als dit materiaal elders niet te vinden is, bijvoorbeeld omdat je de gegevens zelf hebt verzameld. In andere gevallen kan worden volstaan met literatuurverwijzingen.

REFERENTIELIJST

- American Psychological Association. (2009a). *Concise rules of APA style*. Washington, DC: Auteur.
- American Psychological Association. (2009b). *Publication manual of the American Psychological Association* (6th ed.). Washington, DC: Auteur.
- Baarda, B. et al. (2012). *Basisboek methoden en technieken: Kwantitatief praktijkgericht onderzoek op wetenschappelijke basis* (5^e dr.). Groningen: Noordhoff.
- Brouwers, L.M. & Claes, F.M. (2011). *Het juiste woord : Systematische ordening, betekenisvarianten, stijlvarianten, synoniemen* (6^e dr.). Antwerpen: Standaard.
- Doolaar, A., Mollema, J., Kuijten, A., Schouwenaar, E., Tijmstra, R., Tummers, M. ... Willems, Ph. (2017). *De APA-richtlijnen uitgelegd: Een praktische handleiding voor bronvermelding in het hoger onderwijs*. Utrecht: SURF.
- Duijnhoven, H. & Van Lankveld, T. (2011). *Schrijfwijzer: Handleiding voor en naslagwerk bij het schrijven van werkstukken en theses*. Amsterdam: Vrije Universiteit Amsterdam.
- Instituut voor Nederlandse Lexicologie. (2005). *Woordenlijst Nederlandse taal* (herz.ed.). Tiel: Lannoo.
- Muller, E.R., Van der Torre & Kop, N. (reds.) (2014). *Politie: Studies over haar werking en organisatie* (3^e dr.). Deventer: Kluwer.
- Renkema, J. (2012). *Schrijfwijzer* (5^e ed.). Amsterdam: Boom.
- Tiggeler, E. (2011). *Vraagbaak Nederlands : Van spelling tot stijl: Snel een helder antwoord op taalvragen* (6^e dr.). Den Haag: SDU Uitgevers.
- Tra, G. (red.) (2013). *Schrijfwijzer politie: Richtlijnen voor stijl en spelling*. Versie 1.0. Politie, Directie Communicatie. Geraadpleegd op 21 juni 2017 van <http://intranet.politie.local/downloads/0000/schrijfwijzer-politie.html> .

